

THOMAS DE CANTERBURY CA SFÂNT PATRON AL UNUI PREOT PAROH DIN TRANSILVANIA EVULUI MEDIU TÂRZIU*

„Comunitatea parohială se dezvăluie drept un mediu extrem de dinamic din punct de vedere instituțional, un spațiu prielnic deopotrivă pentru receptarea impulsurilor culturale ale unei epoci date, dar și pentru exprimarea unor remarcabile programe identitare.”

Pornind de la aceste observații, extrase din aprecierile sub care au avut loc recente dezbateri ale unei mese rotunde dedicate parohiei în Transilvania medievală¹, merită semnalată existența unui izvor istoric care reușește să înmănuncheze în întreaga sa construcție experiența religioasă, administrativă și culturală a deținătorului unui astfel de oficiu. Sigiliul, instrument conex culturii scrise medievale de natură pragmatică, are rolul de a-i confirma destinatarului, nominalizat sau nu, certitudinea că înscrisurile cărora i se alătură oglindesc voința, constatările sau înfăptuirile posesorului său, fie că acesta reprezintă o instituție, cu proiecție individuală sau colectivă, fie că documentele redactate au fost emise în nume propriu. În același timp, sigiliul constituie un *alter ego* funcționabil în universul dreptului scris, cu funcția de a-și identifica și reprezenta titularul. Alcătuit, în general, de o imagine însoțită de o legendă, ambele alese și puse în directă legătură cu posesorul, sigiliul face cunoscute nu doar identitatea și statutul social al acestuia, ci și personalitatea, aspirațiile și revendicările sale².

* Acest studiu a fost realizat în cadrul proiectului de cercetare PN-II-RU-TE-2014-4-2293, intitulat: „În căutarea unui patron”. *Preoții sașilor ca promotori ai artelor în Transilvania evului mediu târziu (cca. 1350-1550)*; <http://artesetfasti.ro/> (accesat: 01.03.2018).

¹ Congresul Național al Istoricilor Români, Cluj-Napoca, 25-28 august 2016: *Parohia în Transilvania medievală: perspective asupra vieții religioase, administrative și culturale în cadrul comunităților de coloniști germani*. Coordonator: lect. univ. dr. Adinel Dincă (<http://cnir.conference.ubbcluj.ro/mese-rotunde-cnir/>, accesat în 01.03.2018).

² Referitor la perspectivele actuale de cercetare a sigiliilor medievale, vezi Brigitte Miriam Bedos-Rezak, *In Search of a Semiotic Paradigm: The Matter of Sealing in Medieval Thought and Praxis (1050-1400)*, în Noël Adams, John Cherry, James Robinson, ed., *Good Impressions: Image and Authority in Medieval Seals*, Londra, The British Museum, 2008, p. 1-7 și, mai pe larg, Brigitte Miriam Bedos-Rezak, *When Ego was Imago: Signs of Identity in the Middle Ages*, Leiden, Brill, 2011.

Cercetarea sigiliilor care au aparținut clerului parohial a rămas un subiect prea puțin dezvoltat în istoriografiile interesate de spațiul Transilvaniei medievale, nu doar din cauza puținelor documente păstrate, ci și a observației, oarecum parcimonioasă, făcută în singura sinteză complexă dedicată sigilografiei ardeleni de până la finele secolului al XV-lea. Rămasă până în prezent principala referință în domeniu, deși redactată cu peste 60 de ani în urmă, aceasta sugerează că:

„Pecețile demnitarilor și instituțiilor bisericești [...] (aparțin) unor emitenți de documente, care în epoca îmbrățișată de materialul publicației noastre nu jucau încă un rol important. [...] De la începutul secolului al XV-lea s-au păstrat peceteți și de la canonici, ba chiar de la simpli preoți *sătești* [s.n.]. Bunăoară, din 1423 cunoaștem pecetea lui Toma, parohul din Moșna”³.

Chiar și așa, din același secol al XV-lea se cunosc mult mai multe sigilii care au aparținut clerului parohial săsesc din Transilvania, aflate în diverse stări de conservare, cu precizarea că este aproape imposibil de urmărit nu doar situația unui singur preot prin mai multe documente emise de el, ci și cazul unei singure comunități prin deținătorii succesivi ai oficiului parohial⁴. Nu în ultimul rând, trebuie subliniat că practica diplomatică în rândul preoților parohi transilvăneni este o activitate mai degrabă excepțională decât una curentă⁵. Totuși, puținele exemple cunoscute, dar și situațiile excepționale permit multiple paliere inovative de cercetare și analiză ale unui atare subiect. În acest sens, un lucru absolut singular în orizontul sigilografic al clerului secular din mijlocul sașilor ardeleni este conservarea matricei sigilare a parohului din Brașov, *Johannes Reudel* (1446-1499)⁶, una dintre cele mai complexe și importante figuri locale ale secolului al XV-lea, absolvent de studii universitare la Viena și de numele căruia se leagă încheierea construcției bisericii parohiale

³ Zsigmond Jakó, *Sigilografia cu referire la Transilvania (până la sfârșitul sec. al XV-lea)*, în *Documente privind Istoria României: Introducere*, II, București, Editura Academiei RPR, 1956, p. 559-619, mai ales p. 618.

⁴ Alexandru Ștefan, *Seals of Transylvanian Saxon Parish Priests from the First Half of the 16th Century*. Lucrare prezentată în cadrul Conferinței Internaționale: *Church and Society in Transylvanian Villages. Frame conditions, Reception and the Influence of Society, Ethnicity, Church and Politics in the Reformation Era*, Sibiu, 12-14 iunie 2017.

⁵ Adinel Dincă, *Medieval Literacy in Transylvania. Selective Evidence from Parish Churches*, în *Transylvanian Review*, XXIV, 1, 2015, p. 109-121.

⁶ Alexandru Ștefan, *Der Siegelstempel und die Siegel des Kronstädter Pfarrers Johannes Reudel*, în *Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde*, XL, 2017 (sub tipar).

din oraș (1477) și donația cunoscutei cristelnițe de bronz (1472), păstrată și astăzi în interiorul Bisericii Negre⁷.

Revenind la amprenta sigilară semnalată în singura lucrare de specialitate dedicată sigilografiei ardelene medievale, cel mai probabil, ea a fost recuperată de autorul studiului pe baza celui de-al patrulea volum al diplomatariului săsesc transilvănean, publicat cu aproximativ două decenii înainte, care, la rândul său, a pus în circulație nu doar textul documentului care conține acest sigiliu, ci și o fotografie⁸. Emis la 13 ianuarie 1423 de către *Thomas de Mueschna*, sub forma unei scrisori închise, documentul îi este adresat lui *Matheus*, vicar general al episcopului de Strigoniou, și îi transmite sentința dată în favoarea Capitlului Țării Bârsei în procesul împotriva celui de Sibiu referitor la îndatoririle clerului săsesc, precum și apelul formulat de capitlul sibian. Cu alte cuvinte, *Thomas* de Moșna, secondat de parohul *Sigismundus* de Biertan, judecă integral un proces destul de important între cele două capitluri, înaintând totodată apelul uneia dintre părți pentru ca pricina să poată fi reluată în fața unei curți superioare de judecată ecleziastică. Potrivit coroborăției, [...] *presentibus in specie reclusis meo plebanatus sigillo signalis* [...], emitentul a folosit pentru autentificarea și închiderea documentului sigiliul oficiului parohial pe care îl deținea la momentul respectiv. Toate aceste aspecte surclasează în bună măsură mai vechile opinii referitoare la rolul important al preoților *sătești* [s.n.], sugerând, încă o dată, necesitatea reconsiderării oficiilor parohiale din Transilvania medievală în ansamblul lor.

Scurta descriere critică a documentului publicat arată că actul, păstrat în biblioteca liceului *Johannes Honterus* din Brașov, a fost redactat pe hârtie, păstrând pe verso amprenta bine conservată a unui sigiliu de formă ogivală (2,8 x 1,9 cm.) realizat în ceară verde. Dacă lectura legendei nu a ridicat probleme editorului, aceasta fiind poziționată în exergă, între două linii șnurate, și redată în limba latină cu caractere ale minusculei gotice, *† s. thome. pleban[i] de muschn* (i.e. *† Sigillum Thomae plebani de Mueschna*), interpretarea câmpului sigilar este una mai degrabă parcimonioasă. Fără nici un argument, personajul din câmpul sigilar a fost identificat de editor drept Sf. Apostol Toma, acesta fiind reprezentat pe un pedestal și cu o spadă sprijinită, cu vârful în jos, în

⁷ Pentru mai multe detalii biografice, vezi Maja Philippi, *Die Bürger von Kronstadt im 14. und 15. Jahrhundert*, București, Kriterion, 1986, p. 157-162.

⁸ Gustav Gündisch, ed., *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenburgen (Ub.)*, IV, Sibiu, Krafft & Drotleff, 1937, nr. 1923, p. 155-180, p. 646 și Pl. II/4.

dreapta sa. Examinarea documentului original⁹ și, mai ales, a amprenteii sigilare (Fig. 1, 2) confirmă elementele semnalate în descrierea critică a ediției, cu mențiunea că, pe lângă prezența spadei, se mai pot distinge unele detalii ce trimit la înveșmântarea liturgică a personajului (probabil o casulă purtată deasupra unei reverende terminate în falduri bogate), dar și la prezența unui obiect rectangular ținut în mâna stângă la nivelul toracelui, reprezentând probabil o carte sau o casetă-relicvar. În general, realizarea amprenteii este una mai degrabă grosieră, dovadă fiind și forma destul de nedefinită a capului și figurii personajului, care poate fi pusă pe seama nu doar a unei depozitări și păstrări defectuoase în timp a documentului propriu-zis – situație ce ar fi dus la deranjarea cerii sigiliului –, ci și pe seama unei matrice sigilare confecționată cu prea puțină atenție pentru detalii sau pricepere tehnică¹⁰. Așadar, cel mai neconvingător aspect cu referire la acest sigiliu este tocmai soluția interpretativă propusă pentru personajul reprezentat în câmpul sigilar de către editorul acestui document, interpretare pusă, cel mai probabil, pe seama unei omonimii superficiale și deloc argumentată.

Istoriografia germană cu referire la sigiliile preoților parohi din perioada Evului Mediu¹¹ – mai experimentată, mai bogată în surse și cu multiple sugestii de clasificare și analiză – apreciază că cele mai frecvente reprezentări în sigiliile acestor clerici sunt dedicate sfinților patroni ai bisericilor parohiale pe care le păstoresc. Un exemplu transilvănean foarte la îndemână este chiar sigiliul lui *Johannes Reudel*, în care se regăsește imaginea Fecioarei Maria cu Pruncul, ocrotitoarea bisericii parohiale din Brașov. Din păcate, această opțiune interpretativă nu se aplică sigiliului parohului din Moșna, de vreme ce biserica sa parohială era dedicată tot Fecioarei Maria¹². Pe de altă parte, aceeași istoriografie este de părere că o a doua poziție, în ierarhia reprezentărilor din

⁹ Arhiva Bisericii Negre din Brașov, Fond *Documentele Capitulului Țării Bârsei*, Seria I E, nr. 164; Magyar Nemzeti Levéltár (MNL), Diplomatikai Fényképgyűjtemény (DF) 286570.

¹⁰ Ambre Vilain, *Matrices de sceaux du Moyen Âge*, Paris, Bibliothèque National de France, 2014, p. 18-19.

¹¹ Enno Bünz, *Spätmittelalterliche Pfarrei- und Pfarrersiegel*, în Gabriela Signori, ed., *Das Siegel: Gebrauch und Bedeutung*, Darmstadt, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 2007, p. 31-43; Andrea Stieldorf, *Siegelkunde: Basiswissen*, Hanovra: Verlag Hahnsche Buchhandlung, 2004, p. 71-72; Erich Kittel, *Siegel*, Braunschweig, Klinkhardt & Biermann, 1970, p. 410-411 și p. 420-421.

¹² Gustav Gündisch, *Die Patrozinien der sächsischen Kirchen Siebenbürgens*, în Kálmán Benda, ed., *Forschungen über Siebenbürgen und seine Nachbarn: Festschrift für Attila T. Szabó und Zsigmond Jakó*, I, München, Trofenik, 1987, p. 100.

sigiliile clerului secular, este ocupată de compoziții iconografice care fac trimitere fie la persoana preotului paroh, deseori printr-o reprezentare orantă a sa, după cum este și cazul parohului brașovean *Johannes Reudel* într-un registru inferior al aceluiași sigiliu, fie la numele lui ori la denumirea așezării sau comunității pe care o păstorește, prin combinația diverselor noțiuni sau elemente antroponimice. Din acest punct de vedere, o interpretare mai riguroasă a elementelor depistate în sigiliul parohului *Thomas* de Moșna, pe de-o parte veșmintele (1), care sugerează reprezentarea unui cleric, pe de altă parte spada (2), care i-ar conferi însușirea de sfânt martir (întrucât reprezentanții acestei categorii de intercesori erau adesea reprezentați împreună cu instrumentele supliciului), și păstrând sugestia de omonimie (3), dar înțeleasă ca un sfânt patron personal sau patrocin de vreme ce figura din câmpul sigilar nu are nimic de a face cu dedicația bisericii parohiale din Moșna, conturează ipoteza reprezentării Sf. Thomas de Canterbury, martir și arhiepiscop, unul dintre cei mai faimoși sfinți ai creștinismului latin¹³.

Thomas Becket s-a născut la Londra în jurul anului 1118 într-o bogată și influentă familie de origine normandă, ajungând de foarte tânăr în serviciul lui Theobald, arhiepiscopul de Canterbury. Acesta îl trimite pe tânărul Thomas la studii de drept canonic la Bologna și Auxerre, numindu-l în anul 1154 în funcția de arhidiacon al catedralei din Canterbury, o poziție mai degrabă administrativă. Eficacitatea lui Becket în acest oficiu birocratic l-a determinat pe Theobald să-l recomande regelui Henric al II-lea (1154-1189) pentru ocuparea funcției de cancelar regal, demnitate pe care o și preia în anul 1155, marcând debutul unei strânse colaborări și chiar prietenii cu suveranul englez. Regele îi va încredința cancelarului său numeroase misiuni cu caracter diplomatic, printre care și medierea căsătoriei prințului moștenitor Henric cu Margareta, fiica regelui Ludovic al VII-lea al Franței (1137-1180). În anul 1160, Becket însuși o va escorta din Franța în Anglia pe tânăra prințesă franceză, în vârstă de doar doi ani, pentru încheierea logodnei la curtea regală engleză. Doi ani mai târziu, în speranța unei colaborări dintre Stat și Biserică utilă sieși, regele Angliei susține alegerea lui Thomas Becket în funcția de arhiepiscop de Canterbury. Cu toate acestea, preluarea oficiului episcopal determină o schimbare majoră a personalității lui Becket, în sensul asumării unei vieți ascetice și austere, fiind preocupat tot mai mult de apărarea intereselor Bisericii engleze, fapt care va

¹³ David Hugh Farmer, *Thomas Becket von Canterbury*, în Wolfgang Braunfels, ed., *Lexikon der christlichen Ikonographie*, VIII, Roma - Freiburg - Basel - Viena, Herder, 1994, p. 485-487.

determina, la rândul său, o îndepărtare tot mai profundă de așteptările inițiale ale regelui Henric al II-lea. Escaladarea conflictului dintre primatul și suveranul Angliei, îndeosebi pe tema jurisdicției curților de judecată laice asupra clericilor, a determinat în anul 1164 plecarea lui Becket în exil, în Franța. Conflictul a fost arbitrat de Sfântul Scaun prin intermediul unor legați pontificali, iar perspectivele unor soluționări destul de tardive au contribuit, șase ani mai târziu, la revenirea în Anglia a arhiepiscopului exilat. În anul 1170, arhiepiscopul de York și episcopii de Londra și Salisbury l-au încoronat în catedrala din York pe fiul regelui Henric al II-lea ca *rex junior*, încalcând în mod flagrant prerogativele primatului Bisericii engleze. Drept răspuns, Thomas Becket i-a excomunicat pe cei trei prelați, spre nemulțumirea regelui, care a solicitat, mai mult sau mai puțin explicit, înlăturarea arhiepiscopului de Canterbury. La 29 decembrie 1170, Thomas Becket, opunând rezistență în fața a patru soldați sosiți la Canterbury pentru a-l aresta, este ucis chiar în fața altarului catedralei arhiepiscopale. Se pare că vestea morții s-a răspândit rapid în întregul Occident, iar numeroasele miracole semnalate la mormântul său au dus la canonizarea sa promptă în anul 1173 de către papa Alexandru al III-lea (1159-1181), cultul său căpătând, în foarte scurtă vreme, o dimensiune europeană. Catedrala din Canterbury va fi fost în secolele premergătoare Reformei cel mai important loc de pelerinaj din Anglia și se va fi numărat printre cele mai importante trei destinații de acest fel din Europa¹⁴.

În ceea ce privește emergența cultului Sf. Thomas de Canterbury în Ungaria, încă de la sfârșitul secolului al XII-lea pot fi depistate cel puțin două canale de difuziune fiecare cu propriile sale direcții și forme de coagulare¹⁵. Primul poate fi pus în legătură cu decizia regelui Béla al III-lea (1172-1196) de a înființa, la 1179, mănăstirea cisterciană de la Igrış prin aducerea unui grup de monahi de la Pontigny, arhiepiscopul de Canterbury petrecându-și aici primi doi ani ai exilului francez cu doar aproximativ un deceniu și jumătate înainte¹⁶. Și mai interesantă este cea de-a doua posibilă cale de răspândire a cultului, mai

¹⁴ Pentru mai multe detalii referitoare la viața și martirajul lui Thomas Becket, vezi Kevin Madigan, *Medieval Christianity. A New History*, New Haven - Londra, Yale University Press, 2015, p. 336-338; David Hugh Farmer, *Oxford. Dicționar al Sfinților*, trad. Mihai C. Udma și Elena Burlacu, București, Univers Enciclopedic, 1999, p. 498-500.

¹⁵ György Györffy, *Thomas à Becket and Hungary*, în *Angol Filológiai Tanulmányok*, IV, 1969, p. 45-52, mai ales p. 49.

¹⁶ Șerban Turcuș, Veronica Turcuș, *Ordinul cistercian în Transilvania medievală*, București, România Press, 2003, p. 227-251.

exact căsătoria din 1186 a regelui Béla al III-lea cu aceeași Margareta pe care Becket a escortat-o din Franța în Anglia cu aproximativ 27 de ani în urmă, rămasă văduvă în anul 1183 ca urmare a morții soțului său Henric și fără ca aceasta să-i fi asigurat anterior un moștenitor. Căsătoria cu regele Ungarei s-a realizat în contextul văduviei sale, prima sa soție, Ana de Châtillon, mama regilor maghiari Emeric I (1196-1204) și Andrei al II-lea (1205-1235), decedând în jurul anului 1184, dar și a nereușitei contractării altor două mariaje. Mai întâi, pețirii Theodoriei Comnena, nepoata surorii împăratului bizantin Manuel I (1143-1180), s-a opus Biserica greacă, care a interzis această uniune, iar o posibilă căsătorie cu Matilda, fiica fostului duce de Saxonia și Bavaria, Henric Leul, a fost refuzată de bunicul ei matern, nimeni altul decât regele Henric al II-lea al Angliei. Se pare că suveranul englez ar fi cel care a recomandat-o pe Margareta regelui maghiar, cel mai probabil pentru a scăpa de corvoada întreținerii sale¹⁷. Prin urmare, nu este exclus ca aceste legături cvasi-personale să fi stat la baza pătrunderii timpurii în Ungaria a cultului Sf. Thomas de Canterbury, cu atât mai mult cu cât personalitatea sa a fost bine receptată în centrul cistercian de la Pontigny, dar și de către prințesa Margareta a Franței, mai ales pe fondul relației sale tensionate cu regele Henric al II-lea.

În egală măsură, în Ungaria medievală pot fi depistate și alte elemente asociate cultului arhiepiscopului de Canterbury, cum ar fi existența în spatele palatului regal din Strigoniu a unei *ecclesia Sancti Thome martiris de Promontorio Strigoniensis*, fundație regală începută în timpul lui Béla al III-lea, ori menționarea la 1299 a unei *ecclesia in honorem Sancti Thome martyris*, în comitatul Veszprém. Totodată, este amintită prezența unei *Vita* dedicată lui în biblioteca conventului de surori dominicane de pe insula Sf. Margareta, de asemenea fundație regală, sau menționarea lecturării de către Sf. Margareta, în legendele sale, a vieții arhiepiscopului englez¹⁸. Dar, probabil cea mai spectaculoasă mărturie a cultului Sf. Thomas de Canterbury se regăsește în contextul *Legendarium*-ului angevin, o colecție de miniaturi cu scene din viața unor sfinți considerați importanți pentru dinastia de Anjou și realizată în Italia, în prima jumătate a secolului al XIV-lea, de către artiști bolognezi cu ocazia călătoriei în Neapole a regelui Carol-Robert (1308-1342), în anul 1333. Ciclul

¹⁷ Pál Engel, *Regatul Sfântului Ștefan. Istoria Ungariei Medievale (895-1526)*, trad. Aurora Moga, Cluj-Napoca, Mega, 2011, p. 83.

¹⁸ Györffy, *Thomas*, p. 50-52.

iconografic dedicat arhiepiscopului de Canterbury¹⁹ cuprinde opt scene (Fig. 3)²⁰, un număr mai degrabă mediu în ierarhia și topografia reprezentărilor hagiografice din *Legendarium*. Prin urmare, se poate aprecia că, în Ungaria, cultul Sf. Thomas de Canterbury nu a avut o anvergură și o pătrundere foarte largă, însă, în cele câteva situații în care a putut fi reperat, îl găsim puternic atașat de regalitate.

Un indiciu mai degrabă izolat trimite totuși la prezența cultului arhiepiscopului englez și în zonele săsești ale Transilvaniei. În ambrazura unei ferestre romanice din corul bisericii parohiale din Hărman (jud. Brașov) se găsește fresca unui sfânt purtând mitră și veșminte episcopale, însoțit de inscripția latină în minusculă gotică *s. thoma: r̄* (*i.e. Sanctus Thomas Martyr*), reprezentare ce datează probabil din perioada anilor 1330-1340 (Fig. 4)²¹. Cele trei componente iconografice – numele, oficiul episcopal sugerat de veșminte și calitatea de martir – fac trimitere cu siguranță la Sf. Thomas de Canterbury, cu atât mai mult cu cât nu se cunoaște nici un alt sfânt care să cumuleze toate aceste însușiri.

Un domeniu prea puțin abordat din perspectiva studierii cultului sfinților este calendarul liturgic²² utilizat ca metoda de datare a izvoarelor diplomatice. Fără a beneficia de suportul unor orientări metodologice concrete și actuale, rămâne disponibilă, pentru moment, doar semnalarea și mai puțin analiza profundă a semnificației datei unui document transilvănean, coroborată cu sărbătorirea Sf. Thomas de Canterbury. Referindu-se la primirea plângerii magistratului orașului Sibiu împotriva lui Nicolae, arhidiaconul de Târnava, în problema perceperii duble a unor dări, *Gotthardus*, prepozitul capitolului

¹⁹ Béla Zsolt Szakács, *The Visual World of the Hungarian Angevin Legendary*, trad. Lara Strong, Budapesta, Central European University Press, 2016, p. 104-107.

²⁰ Titlurile celor opt scene sunt: *I. Thome martiris, quomodo regi presentatur; II. quomodo scribit ante regem; III. quomodo fuit electus in episcopatum; IIII. quomodo celebrabat missam; V. quomodo beata virgo consuebat sibi tunicam; VI. quomodo beata virgo dicebat uno sacerdoti ut tunicam reciperet sibi banka et portaret sancti Thome; VII. quomodo celebrante missa est interfectus; Ultima quomodo fuit sepultus*; Biblioteca Apostolica Vaticana, Mss. lat. 8541, f. 70r. și f. 71.v.

²¹ Mulțumirile pentru semnalare se îndreaptă către dr. Ciprian Firea, CȘ III la Institutul de Arheologie și Istoria Artei al Academiei Române, filiala Cluj-Napoca.

²² Pentru un exemplu punctual și recent al unei abordări de acest fel, vezi Carmen Florea, *Tradiție și inovație: „Apariția” Sf. Mihail în Transilvania medievală*, în Ioan Bolovan, Ovidiu Ghitta, ed., *Istoria ca datorie. Omagiu academicianului Ioan-Aurel Pop la împlinirea vârstei de 60 de ani*, Cluj-Napoca, Academia Română – Centrul de Studii Transilvane, 2015, p. 535-544.

episcopal din Alba Iulia și emitent al documentului, folosește următoarea formulă în datarea propriului său act: *Scripta in Rivulo Dominarum* [Baia Mare, n.n.] *ipso die festi beati Thome Canturiensis archiepiscopi, anno et cetera sexagesimo octavo* [29 decembrie 1468, n.n.]²³. Se pare că și acest document a ridicat dificultăți editorilor volumului șase al aceluiași diplomatariu săsesc, întrucât data emiterii propusă de aceștia este 21 decembrie, zi în care este sărbătorit într-adevăr Sf. Toma Apostolul, și nu 29 decembrie, dată la care este celebrat în mod corect Sf. Thomas de Canterbury²⁴.

În final, pe baza celor evidențiate până în acest punct, se pune problema dacă este sau nu Thomas Becket cel reprezentat în sigiliul parohului *Thomas* de Moșna? Elementele iconografice prezente în acest sigiliu (îndeosebi spada și veșmintele liturgice ale personajului reprezentat), existența unei posibile relații patronimice, construită în temeiul omonimiei dintre numele celor doi, și cele câteva „pulsății” regionale și locale ale cultului acestui sfânt par să susțină conexiunea și atașamentul subiectiv al parohului din Moșna față de arhiepiscopul englez, cristalizate sub forma unui instrument de validare diplomatică. Chiar dacă existența unor legături nemediate între cultul Sf. Thomas de Canterbury și acest preot paroh nu a putut fi probată, totuși apelul la diferite categorii de izvoare istorice – diplomatice, hagiografice, sigilografice și chiar cronologice – dezvăluie noi piste de cercetare și forme de manifestare ale dinamicii cultului sfinților în Transilvania Evului Mediu târziu.

ALEXANDRU ȘTEFAN

Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca

THOMAS OF CANTERBURY AS A PATRON SAINT OF A PARISH PRIEST
FROM LATE MEDIEVAL TRANSYLVANIA

Abstract

The present study aims to offer a more rigorous interpretation of the contents of one of the few well preserved seals of the medieval Saxon parish priests in Transylvania. Analysing a series of sigilographic details in combination with several clues regarding the presence of the cult of St. Thomas of Canterbury in Hungary and Transylvania, in fourteenth

²³ Gustav Gündisch et alii, ed., *Ub.*, VI, București, Editura Academiei RSR, 1981, nr. 3665, p. 366-367; MNL, DF 245326.

²⁴ Hermann Grottefend, *Taschenbuch der Zeitrechnung des deutschen Mittelalters und der Neuzeit*, ed. 5, Hanovra, Hansche Buchhandlung, 1922, p. 102.

and fifteenth centuries, the author tries to provide arguments for the idea that the seal of *Thomas*, the parish priest of Moșna (germ. Meschen, hung. Muzsna), preserved on a document from 1423, displays the holy representation of this saint. Adopted, most likely, as a personal patron saint due to the evident homonymy (*patrocinia*), especially since his parish church was dedicated to the Holy Virgin, the possible representation of Thomas Becket in the seal of this cleric offers new perspectives and sources for the dynamics of the cult of saints in Late Medieval Transylvania.

Keywords: seal, cult of saints, Transylvanian Saxons, diplomatic, secular clergy, Thomas Becket, Thomas of Moșna.

Fig. 1. Sigiliul parohului *Thomas* de Moșna (foto: Al. Ștefan).

Fig. 2. Sigiliul parohului *Thomas* de Moșna (foto: Al. Ștefan).

Fig. 3. Ciclul iconografic dedicat Sf. Thomas de Canterbury din *Legendarium*-ul angevin (https://digi.vatlib.it/view/MSS_Vat.lat.8541, accesat în 01.03.2018).

Fig. 4. Detaliu de frescă din biserica parohială săsească din Hărman, jud. Brașov (foto: Ciprian Firea).